

# PODPORA UČITELŮM PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PŘI IMPLEMENTACI KURIKULÁRNÍ REFORMY

Ladislava Šmídová

## Abstrakt

Příspěvek je zaměřen na vyhodnocení postojů předškolních pedagogů k implementaci kurikula předškolního vzdělávání. Vychází z průzkumu, který byl realizován u studentů prezenčního a kombinovaného studia Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

## Klíčová slova

předškolní vzdělávání, kompetence učitelů, kurikulum, dítě předškolního věku

## Support to Preschool Teachers in Implementation of Curricular Reform

## Abstract

The paper deals with the evaluation of preschool teachers' attitude to the implementation of curricular reform. The paper is based on a research carried out in students of the full-time and part-time forms of study at the Faculty of Education, Palacký University, Olomouc.

## Key words

preschool education, teachers' competence, curriculum, preschoolers

## Úvod

Koncepce předškolního vzdělávání se orientuje k tomu, aby si dítě osvojovalo základy klíčových kompetencí získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání. Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci školské vzdělávací soustavy jako *druh školy*. Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí předškolního věku. Předpokladem úspěchu při předškolním vzdělávání je především uplatňování odpovídajících metod a forem práce (např. metody prožitkového,

situačního a kooperativního učení hrou a činností dětí). Při didaktických činnostech se užívá především motivace k aktivní účasti dítěte a jeho zapojení do činnosti.

Cíle předškolního vzdělávání jsou uvedeny v systému vzdělávacích cílů v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV). Tento dokument zaměřuje pozornost širší i odborné veřejnosti především k aktivitám samotných mateřských škol v procesu plánování a tvorby vlastního vzdělávacího programu. Každá předškolní instituce si v rámci dodržování hlavních principů a zásad RVP PV realizuje svůj vlastní školní vzdělávací program (dále ŠVP) – vlastní vzdělávací nabídku, která je jedinečná pro každou mateřskou školu. Předškolní pedagogové si v rámci ŠVP vypracovávají třídní vzdělávací program (dále TVP) v rámci jednotlivých tříd tak, aby odpovídal svým obsahem věku, zájmům a potřebám dětí.

#### **Předškolní pedagog musí být v současné době schopen:**

- pochopit a ztotožnit se s filozofií současného pojetí předškolního vzdělávání
- osvojit si systematický postup projektování
- umět pracovat s cíli a chápat je jako stěžejní výchozí kategorie pro tvorbu projektů „šitých na míru vlastní školy, třídy, dítěte.“
- využívat prostředky pedagogické diagnostiky k průběžnému monitorování a hodnocení individuálního rozvoje jednotlivých dětí a na základě hodnocení projektovat další vzdělávací práci.

Předpokladem pro profesionální a tvořivou práci s RVP PV a projektování pedagogického dokumentu ŠVP PV vyžaduje vysoké odborné nasazení a zpracování. Východiskem pro uvědomělou práci v rámci předškolního vzdělávání je pedagogická zkušenost jako komponenta profesních kompetencí.

*Utváření profesních kompetencí učitele probíhá v procesu profesionalizace, který zahrnuje teoretickou a praktickou přípravu nejen v rámci přípravného, ale také dalšího vzdělávání, a to zkušenostmi získanými ve vyučovací praxi studentů učitelství a následně učitelskou praxí ve škole, také vlivem profesionálního prostředí na fakultě, připravující budoucí učitele, a zvláště působením učitelského sboru školy, dále reflexí vzdělávací reality, aktivním přizpůsobením se změnám ve školství a požadavkům společnosti na vzdělání, sebereflexí prostřednictvím hospitací zkušených kolegů a ředitelů škol, žákovským hodnocením a sebehodnocením (Švec, 2002).*

## Současné požadavky na učitele předškolního vzdělávání

Proměny ve společnosti se odrážejí i v pohledu na profesi předškolního pedagoga požadují vyšší vzdělanostní požadavky tj.změnu v přípravě učitelů mateřských škol. Požadavky naší společnosti na kategorii učitelů mateřských škol je jejich další vzdělávání a kariérní systém. Národní program rozvoje vzdělávání v doporučení pro rozvoj pedagogických pracovníků uvádí mj. zvyšovat kvalitu a funkčnost přípravného vzdělávání učitelů a požadavek vysokoškolského vzdělání realizovat i pro kategorii učitelek mateřských škol. Doporučuje vypracovat a zavést nástroje i pro obsahovou strukturu přípravného vzdělávání této profesní skupiny učitelů. Zvláštní důraz má být položen na pedagogicko – psychologickou složku, osvojení si potřebných pedagogických kompetencí a zajištění odpovídajícího podílu a kvality pedagogické praxe v celé učitelské přípravě. (MŠMT 2001, s. 84-85)

Posuzovací škála monitorující úroveň kompetencí učitelů mateřských škol byla zpracována (Šmelová, 2005) a obsahuje 7 částí:

- 1) Kompetence předmětová
- 2) Kompetence didaktická a psychodiagnostická
- 3) Kompetence pedagogická
- 4) Kompetence diagnostická a intervenční
- 5) Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní
- 6) Kompetence manažerská a normativní
- 7) Kompetence profesně kultivující

Právě rozvoj jmenovaných kompetencí je nezbytný pro efektivní pedagogickou práci, měl by být součástí dalšího vzdělávání učitelek MŠ a jejich profesionálního rozvoje. V Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 41) je pojem další vzdělávání učitelů definován jako: „*Vzdělávání učitelů v průběhu jejich profesní dráhy... Je realizováno v širokém spektru organizačních forem (uvádění začínajících učitelů do praxe, příprava na atestace, příprava na realizaci vzdělávacích inovací a reform, příprava na řešení specializovaných projektů, funkční studium pedagogických pracovníků, rekvalifikační studium, specializační a prohlubující studium). Je organizováno specializovanými pracovišti... atd.*“ Nabídka forem dalšího vzdělávání by se měla rozšiřovat v závislosti na měnících se vzdělávacích potřebách, metodách a informačních technologiích. Předškolní pedagogové se v průběhu své pedagogické praxe setkávají s různými aktivitami, které podporují jejich profesionální růst (např. konzultace s kolegy, kolegiální hospitace, různá školení, vzdělávací kurzy a semináře, studium literatury, internet atd.)

### Cíl dotazníkového šetření

Ve svém dotazníkovém šetření jsem se zaměřila na názory učitelek mateřských škol z různých krajů naší republiky a šetření se účastnilo 40 učitelek. Při šetření postojů učitelek MŠ k informačním prostředkům k implementaci RVP PV a hledání podpory při jeho úspěšné interpretaci jsem došla k těmto závěrům.

Z dotazovaných učitelek MŠ jich převážná většina pracuje v městských mateřských školách. Průměrná délka pedagogická praxe je 26 let (53 %) a 4,5 let (47 %). Na otázku: „*Jakou formou jste byli informováni o RVP PV?*“ Nejvíce respondentů odpovědělo, že samostudiem 95 % a formou seminářů realizovaných ve škole 5 %. Na otázku: „*Jaké emoce ve vás vyvolává RVP PV?*“ má 15 % obavy z nedostatečné zkušenosti z práce s tímto kurikulem, 20,5 % pociťuje konečně změnu a 64,5 % určité uspokojení z možnosti vlastní realizace. Na otázku: „*Jakou byste očekávali podporu při implementaci kurikulární reformy?*“ odpovědělo 97 % možnost účastnit se na odborných seminářích a praktických ukázkách různých projektů, 3 % by uvítalo předání zkušenosti ostatních pedagogických pracovníků. Na otázku: „*Je vaše škola dostatečně vybavena odbornou literaturou k tvorbě ŠVP a projektování?*“ odpovědělo 78 % ano, 2 % ne, 20 % částečně. Na otázku: „*Je pro vás RVP PV přínosem ?*“ odpovědělo kladně 90 %, záporně 10 % dotazovaných. Z celkového hodnocení mají větší potíže s implementací kurikulární reformy pedagogické pracovnice s delší pedagogickou praxí. Téměř všechny dotazované učitelky MŠ by uvítaly další vzdělávání, buďto formou odborných seminářů a nebo praktickými ukázkami různých projektů.

**Tab. 1:** Výsledky dotazníkového šetření informovanosti učitelek MŠ k implementaci RVP PV

| Informovanost učitelek k implementaci RVP PV | Vyjádřeno v procentech |
|----------------------------------------------|------------------------|
| Forma samostudia                             | 95 %                   |
| Forma seminářů                               | 5 %                    |
| <b>Celkem</b>                                | <b>100 %</b>           |

### Komentář

Při porovnání výsledků informovanosti učitelek MŠ k implementaci RVP PV vidíme, že nejvíce (95%) se informovalo formou samostudia a (5%) bylo informováno formou seminářů.

**Tab. 2:** Výsledky dotazníkového šetření k podpoře při implementaci kutikulární reformy

| Podpora při implementaci kutikulární reformy       | Vyjádřeno v procentech |
|----------------------------------------------------|------------------------|
| Možnost účasti na odborných seminářích             | 97 %                   |
| Předání zkušenosti jiných pedagogických pracovníků | 3 %                    |
| <b>Celkem</b>                                      | <b>100 %</b>           |

#### *Komentář*

Při porovnání výsledků k podpoře při implementaci kurikulární reformy jsme zaznamenali veliký rozdíl. Většina respondentů by přivítala účast na odborných seminářích (97%), a jen (3%) respondentů by se spokojila s předáním zkušeností od ostatních pedagogů.

**Tab. 3:** Výsledky vybavenosti škol odbornou literaturou k tvorbě ŠVP a projektování

| Vybavenost škol odbornou literaturou | Vyjádřeno v procentech |
|--------------------------------------|------------------------|
| Vybavenost dostatečná                | 78 %                   |
| Vybavenost nedostatečná              | 2 %                    |
| Vybavenost částečná                  | 20 %                   |
| <b>Celkem</b>                        | <b>100 %</b>           |

#### *Komentář*

Při porovnání výsledků o vybavenosti škol odbornou literaturou k tvorbě ŠVP a projektování vidíme, že většina škol (78%) je dostatečně vybavena, částečně je vybaveno (20%) a nedostatečně vybaveno jsou (2%) škol.

**Tab. 4:** Výsledky postoje učitelé MŠ k RVP PV

| Postoj učitelé MŠ k RVP PV   | Vyjádřeno v procentech |
|------------------------------|------------------------|
| Je pro vás RVP PV přínosem   | 90 %                   |
| Není pro vás RVP PV přínosem | 10 %                   |
| <b>Celkem</b>                | <b>100 %</b>           |

### *Komentář*

Při porovnání výsledků postoje učitelek MŠ k RVP PV vidíme, že pro většinu (90 %) je RVP

PV přínosem a pro (10 %) RVP PV přínosem není.

### **Závěr**

Předpokladem úspěšné odborné pedagogické práce je perfektní znalost a praxe s RVP PV, jinak se neplní požadovaná posloupnost při výchovně vzdělávací práci.

Samostudium při implementaci kurikulární reformy je nečastější formou dalšího vzdělávání, ne však příliš oblíbenou, setkává se spíše s obavami ze správného pochopení RVP PV. Při hlubší reflexi by většina dotazovaných uvítala reálného využití různých forem dalšího vzdělávání – mimo již uváděné semináře, kurzy, tak také možnost studia na vysoké škole, kurzy, diskuse a přednášky. V současnosti své poznatky konzultují mezi sebou a chybí jim odborné posouzení jejich výchovně vzdělávací práce při tvorbě ŠVP a TVP. Je třeba podotknout, že školám chybí na vzdělávání finanční prostředky a tak vyhledávají možnost účasti v takovém vzdělávání, jehož financování je projektově podporováno. Záleží to především na ředitelích škol a to zejména v současné době, kdy se vytvářejí školní vzdělávací programy. Jednu ze zásadních rolí zde hraje i schopnost učitele reflektovat své vzdělávací potřeby o vlastním profesionálním rozvoji.

### **Literatura**

LAZAROVÁ, B. *Cesty dalšího vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2006.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995.

ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola – Teorie a praxe I*. Olomouc: UP, 2004.

ŠVEC, V. a kol. *Monitorování a rozvoj pedagogických dovedností*. Brno: Paido, 2000

*Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VUP, 2004.

PaedDr. Ladislava Šmídová

PdF UP v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

smidovla@pdfnw.upol.cz

### **Dotazník pro učitelky MŠ**

1. Pracujete v MŠ ?
  - vesnické
  - městské
2. Kolik let pracujete v MŠ? .....
2. Jakou formou jste byli informováni o RVP PV – uveďte: .....
3. Vyvolává ve vás RVP PV
  - uspokojení
  - konečně změnu
  - jiné, uveďte .....
4. Podílíte se na tvorbě ŠVP?
  - ANO
  - NE
5. Má vaše MŠ profilaci v ŠVP?
  - ANO
  - NE
6. Jakou byste očekávali podporu při implementaci kurikulární reformy?
  - ze strany státu .....
  - ze strany vedení MŠ .....
7. Daří se vám projektovat TVP?
  - ANO
  - NE
8. Co by vám nejvíce pomohlo překonat potíže při tvorbě TVP?
  - samostudium
  - semináře
  - nemám potíže
  - jiné, uveďte

9. Vyhovuje vám uplatnění vlastní tvořivosti při projektování ŠVP a TVP?
- ANO
  - NE
10. Jak se vám daří integrace vzdělávacích oblastí do TVP?
- ANO (uved'te konkrétně).....
  - NE
11. Vyhovuje vám sebereflexe?
- ANO (uved'te konkrétně).....
  - NE
12. Využíváte práce s myšlenkovou mapou?
- ANO
  - NE
13. Je vaše škola dostatečně vybavena odbornou literaturou k tvorbě ŠVP a projektování?
- ANO
  - NE
14. Je pro vás RVP PV přínosem?
- ANO
  - NE